

hoz. Igaz, hogy az altmetrika a tudományos munka minőségénél jobban jelzi a téma iránti közérdeklődést, de nem szabad elfelejteni, hogy a bibliometria soha nem is volt a minőség jelzésére alkalmas. Végző soron kimondhatjuk: az altmetrika gyors visszajelző képessége miatt értékes kiegészítője a hagyományos bibliometriának a tudományos hatás mérésének terén. Jobb lehet a könyvek, előadások és vizuális munkák esetében, melyeket a hagyomá-

nyos értékelő eszközök mellőznek. Vélhetően felváltani nem, csak kiegészíteni fogja az impakt faktort, a h-indexet és a tudományos hivatkozásokat. Ha a kutatóhelyek mereven ellenállnak, akkor szembeke-
rülnek az árral, a közösségi háló, a nyílt publikálás és az információ demokratizálódásának egyre jelen-
tősebb trendjével.

(Fazokas Eszter)

Könyvtár- és tájékoztatásügy

Általános kérdések

74/2017

BATS, Raphaëlle: Libraries after Charlie : from neutrality to action. – Bibliogr. In: Library trends. – 65. (2016) 2., p. 128-142.

Könyvtárak a Charlie Hebdo után: a semlegességtől a tettekig

Szellemi szabadság; Társadalmi követelmények

A 2015 januárjában a *Charlie Hebdo* és a *Hyper Cacher* elleni támadások utáni hetekben a francia könyvtárak gyorsan, intenzíven és érzelmekkel reagáltak az eseményekre, többek között plakátokkal, beszerzésekkel, kiállításokkal és vitákkal. A támadások által kiváltott események politikai töltetűek voltak. Miközben a merényletek a szólásszabadság szentségét támadták Franciaországban, az azt követő gyűlések, tiltakozások során megkérdőjelezték mind a francia egységet, mind a mozgósítás és az elkötelezettség fogalmát egy olyan korszakban, melyet már politikamentesnek gondoltunk. Továbbá a gyilkosok francia állampolgársága megkérdőjelezte a francia demokrácia azon képességét, hogy olyan lehetőségeket kínáljon, amelyekben polgárai valóban együtt élhetnek. Mindezeket a tényezőket figyelembe véve felmerül a kérdés, mi vezette a könyvtárakat – semlegességük lelkes védelmezőit –, hogy a francia történelem e politikai pillanatában állást foglaljanak. A franciák által csak Charlie-nak nevezett események utáni könyvtári tevékenység elemzése alkalmat ad arra, hogy megkérdőjelezze a könyvtárak politikai

szerepét. A cikk először a franciaországi könyvtárak intézkedéseit tekinti át 2015 januárjától 2015 decemberéig, majd azt vizsgálja, hogyan egyeztették össze a könyvtárak és a könyvtárosok a semlegesség követelményét azzal a vággyal, hogy részt vegyenek azokban az eseményekben, amelyek potenciálisan történelmi és nagyon is politikaiak voltak. Végül – e néha nehéz megbékélési folyamat révén – a cikk egyre növekvő igényt tár fel az aktivista hivatás új-jáélesztésére a könyvtári szakmában.

(Autoref.)

75/2017

LOR, Peter Johan: Risks and benefits of visibility : librarians navigating social and political turbulence. – Bibliogr. In: Library trends. – 65. (2016) 2., p. 108-127.

A láthatóság hátrányai és előnyei: könyvtárosok a társadalom és politika örvényében

Feladatkor; Társadalmi követelmények

A könyvtárak szándékos égetése nem új, de meglepőnek tűnik, hogy az ilyen események a békeidőben is bekövetkeztek a demokráciában. Mit mond ez a könyvtárak közösségi észleléséről és a könyvtári szakma válaszárol? Többnyire a könyvtárak nem nagyon szerepelnek a hírekben. Egyes országokban nagyrészt láthatatlanok, másokban csak akkor keltenek figyelmet, ha csökkentések vagy bezárások fenyegetik őket, vagy ha rosszra fordulnak a dolgok. A könyvtárak láthatósága és láthatatlansága a politikai arénában kockázatokkal és előnyökkel is jár. A téma feltérképezéséhez a különböző országokban működő

könyvtárakat úgy értelmezi a szerző, mint a politikai térben elhelyezkedő, a láthatatlantól a láthatóig terjedő folytonosságot, amelyre a láthatóság és a láthatatlanság veszélye fennállhat. Néhány megfigyelés – különös tekintettel a dél-afrikai könyvtárügy fejlődésére – azt követi nyomon, hogyan látják a könyvtárosok magukat és intézményeiket az általuk szolgált közösségekkel és társadalmakkal kapcsolatban. A tanulmány arra a következtetésre jut, hogy a láthatatlanság kockázata nagyobb, mint a láthatóságé, de a könyvtári szakma politikai tudatossága, szerepvállalása és elkötelezettsége a kritikus tényező.

(Autoref.)

Nemzeti könyvtárügy

76/2017

BARYŠEVA, Ekaterina Aleksandrovna: Biblioteki Indii segodná : ot staryh problem k novym gorizontam In: Bibliotekovedenie. – (2016) 4., p. 451-458.

Res. angol nyelven

Az indiai könyvtárak ma: régi problémák és új lehetőségek

Elektronikus könyvtár; Információs társadalom; Könyvtári rendszer -országos; Könyvtárpolitika; Középtávú terv

A 21. század elejére Indiában fejlett könyvtári rendszer alakult ki. A különböző főhatóságokhoz több mint 30 ezer közkönyvtár tartozik, számuk a nem kormányzati szervek és az alapítványok által finanszírozottakkal együtt mintegy 50 ezer. Kötelempéldányban a legnagyobb közkönyvtárak–nemzeti letéti központok részesülnek: a Nemzeti Könyvtár (Kalkutta), a Csennai Connemara Közkönyvtár (eredetileg a Madrászi Múzeum könyvtára, 1860), az Ázsiai Társaság Könyvtára (Mumbai, 1804), Delhi közkönyvtára (1951). A Kulturális Minisztériumhoz tartozik a nemzeti bibliográfiai ügynökség feladatait ellátó Központi Tájékoztató Könyvtár.

A Nemzeti Könyvtár 2016-ban ünnepelte fennállásának 175. évfordulóját. A kalkuttai közkönyvtárként alapított intézmény a függetlenség kivívása után a korábban kormányzói rezidenciaként szolgáló műemlék épületben a látogatók számára 1953-ban nyílt meg, 2004-ben korszerű épületekkel (raktárak, olvasó- és konferenciatermek) bővült. Honlapja 2002

óta működik. Teljességre törekszik az indiai vonatkozású kiadványok beszerzésében, gyűjtőkörében első helyen a humán tudományok állnak. Szervezetében 25 osztály szakosodott a ritka könyvekre és kéziratokra, térképekre és metszetekre, 15 osztály az Indiában használt alapvető nyelvek, 5 osztály az európai, ázsiai, afrikai nyelvek irodalmára; van még gyermekkönyvtár, számítóközpont és 7 adminisztrációs osztály. Van 4 olvasóterem, a szakmai osztályokon kisebb olvasószobák, vetítőterem a gyerekeknek, kényelmes feltételek a mozgáskorlátozottaknak. A könyvtár évente 362 napot tart nyitva, lakóhelyétől függetlenül olvasója lehet mindenki, aki betöltötte a 18. évét. A kölcsönzés ingyenes, de letéti összeghez kötött. A könyvtár honlapjáról elérhető az elektronikus katalógus és könyvtár, a távoli hálózati források; ingyenesen kereshető 7 ezer nemzeti és külföldi tudományos folyóirat, teljes szövegű adatbázisok, köztük 2,7 millió disszertáció és autoreferátum a világ 700 vezető tudományos intézményéből.

A közkönyvtári hálózat az 1980-as évek óta a hierarchikus közigazgatási modellt (állam-körzet-kerület-település) követi, minden államban a helyi sajátosságoknak megfelelően működik. A vezető szerepet az államok központi könyvtárai játsszák, a központi és regionális könyvtárakat az állam kormánya és az ország Kulturális Minisztériuma finanszírozza. A járási és alsóbb szintű könyvtárakban gond, hogy kevés mű jelenik meg nemzeti nyelveken. A Raja Rammohan Roy alapítvány ajánlása szerint a nemzeti integráció céljából a könyvtáraknak legalább 30%-ban angol és hindi nyelvű könyveket kell kapniuk, tematikailag 20%-ban szépirodalmi és művészeti, tudományos ismeretterjesztő kiadványokat, gyermekirodalmat, tankönyveket és kézikönyveket. A 2000-es évek eleje óta a legtöbb központi és a legnagyobb járási könyvtáraknak van honlapjuk, sokaknak elektronikus katalógusuk. A cél egységes információs hálózat kialakítása az államok könyvtáraiból. 2010-ben indult az *India digitális könyvtára* projekt száznál több egyetemi, köz- és szakkönyvtár részvételével. Ingyenesen és regisztráció nélkül online olvasható 1 millió könyv és folyóirat, a látogatók száma havonta 75 ezer. Ugyanakkor 2011-ben a falusi lakosság mindössze 65%-a volt írástudó; ez főként a sűrűn lakott államokra jellemző.

2005-ben a miniszterelnök kezdeményezte az információs társadalom fejlesztésére a Nemzeti Tudás Bizottság felállítását, a kormány tanácsadó szervébe bekerültek a könyvtárak. 2010-ben elkészült a *Könyvtárak – a jövő kapuja* jelentés, az ennek nyo-

mán létrejött *Könyvtárak nemzeti küldetése* bizottság kidolgozta a könyvtári rendszer korszerűsítési tervét a következő évtizedre. Az új könyvtári politika fő részei: nemzeti virtuális könyvtár létrehozása, modellkönyvtárak hálózatának fejlesztése, új szabványok kidolgozása a könyvtári munka értékelésére, a könyvtárosok szakmai színvonalának emelése. A program 2014–2017. évi megvalósítására a kormány 4 milliárd rúpiát különített el, a munka 2018-ban folytatódni fog.

(*Viszocsekné Péteri Éva*)

77/2017

KOREN, Marian: Kooperationen – Stiftungen – Mittelpunkt der Gemeinde : das Bibliothekswesen in den Niederlanden In: BuB. – 68. (2016) 10., p. 572-577.

Együttműködés – alapítványok – a község központja. A könyvtárügy Hollandiában

Könyvtárügy

A holland könyvtárügy aktuális helyzetét a FOBID szakmai érdekvédelmi ernyőszervezet elnöke mutatja be.

A holland felsőoktatásban 2001 és 2015 között 19 500 euróról 14 300 euróra csökkent az egy hallgatóra jutó állami támogatás. Ma az alkalmazottak 40%-a rész munkaidőben dolgozik. Az egyetemi könyvtárakban egyre jellemzőbb a centralizálás. Vegyes költségvetéssel dolgoznak: az intézmények fenntartásáról a kormányzat gondoskodik, a források beszerzéséről pedig maga az intézmény. Az egyetemi könyvtárak együttműködési köre (UKB) az információs infrastruktúra, a metaadatok szabványosítása és a munkatársak képzése területén tevékenykedik. 2011–2015-re szóló stratégiai tervük témája: „A felsőoktatási könyvtárak útja a felhőbe”. Közös katalogizálást folytatnak, a dokumentumforgalmazásban az OCLC WorldShare platformjához csatlakoztak, szerződést kötöttek nemzetközi repozitóriumokkal. Aktívan támogatják a nyílt hozzáférési kezdeményezést, ők maguk az arany utat választották.

A felsőoktatási integrációt követően 40 felsőoktatási könyvtár működik, közülük 32-en tagjai az SHB együttműködésnek. A szerveződés 2015-től 2018-ig szóló stratégiai tervében fő célul a képző- és kutatási intézményekkel való értékes partneri együttműködést tűzték ki. Ennek egyik megvalósulása a felsőoktatási

tudásbank, amely 39 ezer publikációt tesz elérhetővé nyílt hozzáféréssel.

A nemzeti könyvtár önkéntes alapon kapja a kötelempéldányokat, a nyomtatott kiadványok központi letéti helye. Az elektronikus folyóiratok nemzetközi könyvtárát is működteti. 2015-től jogszabályban kapta feladatául a közkönyvtári rendszer irányítását. 2015 és 2018 közötti stratégiai terve a „Hálózatunk erőssége” címet viseli. Új szolgáltatása a Delpher (www.delpher.nl), amely a teljes szövegű hozzáférés országos infrastruktúráját biztosítja az amszterdami, leideni, utrechti és groningeni egyetemi könyvtárral, valamint a Királyi Holland Tudományos Akadémia Meertens-intézetével együttműködve. 2018-ra az 1940-től megjelent holland nyelvű publikációk 90%-át szeretnék digitális formátumban rendelkezésre bocsátani.

A közkönyvtári rendszer 156 könyvtári hálózattól (2000-ben ezek száma 542 volt) és 9 megyei könyvtárból, összesen 1000 szolgáltatóhelyből áll. A beiratkozott olvasók száma 3, 8 millió. 73 millió a kölcsönzött dokumentumok száma, 243 ezer olvasónak van e-könyves elérési regisztrációja. A közkönyvtári bevételek 15–19%-a a beiratkozási díjakból származik. A közkönyvtári törvény (1975) háromszintű könyvtári rendszert vezetett be, a könyvtárak használata 18 éves korig ingyenes. A közkönyvtárak a 80-as években kerültek a települések fenntartásába. A 2015. évi új könyvtári törvény az országos könyvtári hálózat különböző szereplőinek szerepkörét határozza meg.

A közkönyvtárak a települések legfontosabb találkozási helyei. A könyveket és egyéb dokumentumokat tematikus csoportokban, borítójukkal kifelé helyezik el. Info-kávéház, játszóhely és barkácslabor várja a látogatókat. Más intézményekkel együttműködve különböző rendezvényeknek is rendszeresen teret adnak. Egy-egy könyvtár kezdeményezéséből gyakran születnek országos programok, például az olvasásra neveléssel és a digitális kompetenciák terjesztésével összefüggésben. A közkönyvtárak biztosítják az iskolai tanulók számára is a könyvtári ellátást. Különös figyelmet fordítanak a látássérültekre és a vakokra. A Közkönyvtárak Egyesülete (VOB), amely 1908-ban alakult, az intézményeket tömörítő érdekvédelmi szervezet. Kiemelten foglalkozik az egész ország könyvtáraiban érvényes olvasójegy, a konzorciumok, az információs infrastruktúra és a digitális tartalmak kérdéseivel.

Az információs szakembereket a KNVI (Koninklijke Nederlandse Vereniging van Informatieprofessionals)

tömöríti. Jelenleg a felsőoktatásban nincs könyvtárosképzés, ennek a helyébe a könyv- és médiaszak lépett. Vizsgálják, hogy a könyvtári munkához milyen kompetenciákra van szükség, és igyekeznek betölteni a közeljövőben nyugdíjazás miatt megüresedő álláshelyeket. A sokféle könyvtári funkció és a multikulturális környezet miatt más szakmák képviselőire is szükség van a könyvtárakban.

(Hegyközi Ilona)

Együttműködés

78/2017

BUTTÒ, Simonetta: Trent'anni di SBN. – Bibliogr. a jegyzetekben In: AIB studi. – 56. (2016) 2., p. 181-183.

Az országos könyvtári szolgálat (Servizio bibliotecario nazionale) harminc éve

Együttműködés -belföldi; Gépi könyvtári hálózat

Harminc éve hangzott el a bejelentés, hogy a Firenzei Nemzeti Könyvtárban (BNCF) hivatalosan megkezdte működését az SBN (*Servizio bibliotecario nazionale* – országos könyvtári szolgálat), amit hosszú évek tervező, fejlesztő munkája és „próbaüzeme” előzött meg. Ebben számos különféle intézmény vett részt (pl. a firenzei egyetem számítóközpontja, a nemzeti kutatási központ dokumentációs intézete és – természetesen – a prototípust kifejlesztő BNCF). Az olasz könyvtáregyesület (AIB) kezdettől a projekt mellé állt, és fontos szerepet töltött be annak megismertetésében, népszerűsítésében a teljes olasz könyvtári közösség körében. Az olasz könyvtárügy 1972-es decentralizációja (az irányítás tartományi hatáskörbe utalása) nyomán egyre fenyegetőbb veszéllyé vált a teljes feldarabolódás, amivel szemben egyetlen lehetőségnek az együttműködés látszott, amint ezt az 1976-os, „az országos könyvtári rendszer megvalósításáért” szervezett országos könyvtári konferencia hangsúlyozta. Az AIB harmincadik, 1982-ben rendezett kongresszusa pedig már címében kijelentette: „Az együttműködés: a *Servizio bibliotecario nazionale*”. Az olasz könyvtáros-társadalom egy forradalmi újdonsággal szembesült ekkor: az állampolgároknak nyújtott olyan szolgáltatás eszméjével, amely az adatok közös létrehozásán és a munka megosztásán alapul. Eljött az „elosztott informatika” gon-

dolatára való áttérés ideje, szemben a központosítottal, amely a különböző olasz könyvtárakból származó bibliográfiai adatok fúzióját jelentette.

Az SBN egy nagyon ambiciózus projekt, amely immár 97 csomópontot és majdnem 6000 különféle adminisztrációhoz tartozó könyvtárat számlál, a valaha volt legnagyobb együttműködési kezdeményezés Olaszországban, melyet évente 82 millió alkalommal keresnek fel. Kezdetől partnerségben áll a tartományi és helyi hatóságokkal, a közösség folyamatosan bővült, bevonva az oktatási és tudományos minisztériumot, és a GARR (az oktatás, kutatás és kultúra szolgálatában álló) ultra széles sávú hálózatot az adatok kezeléséhez, az olasz püspökkari konferenciát az egyházi könyvtári javak hozzáférése érdekében, majd különféle kulturális intézményeket, alapítványokat, közületeket és magánegyesületeket befogadva. Az SBN volt az első olyan szoftveren alapuló hálózat, amely különböző gyártók (fejlesztők, forgalmazók) gépein és operációs rendszerein működött; informatikai szempontból a leginkább előrehaladott innovációk egyike volt, évekkel korább az internet protokolljainál. Adatstruktúrája is rendkívül modern, megalakulásakor az FRBR struktúrát anticipálta.

Az elmúlt harminc év alatt nemcsak az SBN fejlődött, hanem megváltozott egész környezete: megsokszorozódtak a kommunikáció eszközei, megváltoztak a felhasználók igényei és szokásai. Nem akarván, hogy az SBN katalógizálási rendszer maradjon, hanem mind teljesebb, a dokumentumok hozzáférését segítő szolgáltatássá váljon, az első cél legyen a felhasználóknak hatékony módon nyújtani a különböző közösségek igényeinek megfelelő információkat, és szolgáltatásokat kínálni. Különösen fontos az intézményi honlapok ezreiben meglévő és a felhasználók számára nehezen fellelhető elektronikus-digitális dokumentumok feltárása. Figyelmet kell fordítani a közintézmények által létrehozott új digitális tartalmakra, hogy a katalógus a minden típusú dokumentáció hozzáférését biztosító portál lehessen. A jövő további feladata a katalógus megnyitása más dokumentumtípusok előtt (ezzel kapcsolatos hír a hangzó és audiovizuális javak intézetének másfél millió címet tartalmazó anyagának megjelenése az SBN indexében, illetve egy munkacsoport felállása a nem publikált zenei anyagok feltárása tárgyában).

Ahhoz, hogy az SBN ne csak betöltse, hanem ki is teljesítse harmincéves céljait és feladatait, további erőfeszítésekre van szükség a más rendszerekkel való interoperabilitás megteremtéséhez, a kulturális örökséget leíró más katalógusok integrálásához, a jövőre

vonatkozó stratégia kimunkálásához; e munkálatok jelentős része már megkezdődött.

(Mohor Jenő)

79/2017

VESTLIE, Marit: Nordic collaboration : on digital library services for the immigrant population In: Scandinavian library quarterly. – 49. (2016) 4., p. 38-39.

Skandináv együttműködés a bevándorlóknak nyújtott digitális könyvtári szolgáltatások területén

Együttműködés -nemzetközi; Nemzeti könyvtár; Nemzeti-ségi olvasó; Szolgáltatások

A skandináv országok közösen törekednek arra, hogy a nyelvi kisebbségek és a bevándorlók megfelelő és jól működtetett könyvtári szolgáltatásokat kapjanak. Ezeket erre specializálódott könyvtárak vagy a helyi közkönyvtárak nyújtják. Az egyes országok gyakorlata eltérő a használók igényeihez igazodva.

Az együttműködés 2009-ben indult. A partnerek a svéd és norvég nemzeti könyvtár, valamint az Aarhusi (Dánia) Állami és Egyetemi Könyvtár. A többi skandináv ország is képviselteti magát a kooperációban. A cél a szolgáltatások színvonalának emelése, a költségek egyidejű csökkentése és a hatékonyság növelése. Az utóbbi években egyre több digitális szolgáltatást vezettek be, jóllehet a célcsoportnak szóló digitális irodalom meglehetősen kis mennyiségben áll rendelkezésre. Főleg a könyvek száma kevés, a filmek és zenei felvételek száma valamivel több, a Dán Könyvtári Integrációs Központnak köszönhetően.

A Skandináv Tanács a nyelvi kisebbségek számára létrehozott digitális szolgáltatások kérdésköréről vizsgálatot kezdeményezett. Ezt követően 2016-ban a Skandináv Miniszterek Tanácsa 1 millió dán koronát ítelt meg a projektre. Maga a projekt 2016 nyarán indult a Norvég Nemzeti Könyvtár vezetésével. A partnereken kívül részt vesz benne még a svédországi Nemzetközi Könyvtár (IB), a norvég Idegen Nyelvű Könyvtár (DFB) és a Dán Könyvtári Integrációs Központ. A szolgáltatások javítását közös beszerzési és a digitális dokumentumok (főként digitális könyvek) terjesztésére irányuló megoldások kimunkálásával szeretnék elérni.

A projekt négy témakört (feladatcsoportot) ölel fel:

1. Beszerzések és szerzői jogi kérdések – Nem európai (arab, pastu/dari, perzsa, tigrinya és szomáli) nyelvű műveket szereznek be (felnőtteknek és

gyermeknek szóló szép- és ismeretterjesztő irodalmat, skandináv művek fordításait), lehetőleg elektronikus formátumban vagy digitalizálható változatban.

2. Katalogizálás és digitalizálás – Minden országot azokat a dokumentumokat dolgozza fel, amelyek beszerzéséért felelős. A létrehozott rekordokat minden ország felhasználhatja. Ez a munkacsoport gondoskodik a digitalizálásról is.
3. Kiadás és terjesztés – A dokumentumok terjesztése a jó digitális könyvtár alapfeladata. Törekszik a jó minőségre, a különböző dokumentumtípusok közös terjesztési megoldásainak kidolgozására.
4. Az aarhusi könyvtár a digitális publikálási platform (Verdensbiblioteket.dk) felelőse. A platform jelenleg a zenei és filmdokumentumok kezelésére képes, a könyvek kezeléséhez további fejlesztésére van szükség.

2016-ban főként a beszerzésekre és a szerzői jogok megszerzésére összpontosítottak, beérkeztek az első dokumentumok, hamarosan indul a projekt újabb fázisa.

(Hegyközi Ilona)

80/2017

VULLO, Giuseppina: Ridefinire la cooperazione : indagare qualitative per la rete URBS. – Bibliogr. a jegyzetekben In: AIB studi. – 56. (2016) 2., p. 185-203.

Res. angol nyelven

Az együttműködés újrafogalmazása: kvalitatív vizsgálatok az URBS (a római tudományos könyvtárak közössége) hálózatában

Együttműködés- helyi; Tudományos és szakkönyvtárak

A tudományos könyvtárakkal szembeni legfőbb kihívások a tudományos kutatás környezetében végbe menő változások és a mind szorítóbb költségvetés. A kihívások elleni fellépéshez a könyvtári hálózatoknak közös és megosztott kapacitásokat kell kidolgozniuk az együttműködés és a partnerség hatékony modelljei révén. A cikk az URBS (*Unione romana biblioteche scientifiche* – a római tudományos könyvtárak közössége) nemzetközi hálózatában végzett vizsgálat módszereit mutatja be: a könyvtárak igazgatóival folytatott interjúkat, a *brainstorming* összejövetelt, két fókuszcsoportot. Leírja továbbá a könyvtári szakemberekkel a hálózat számára szervezett nemzetközi *workshop* eredményeit. Mindez együttesen tette lehe-

tővé a hálózat elemzését az együttműködési modell újrafogalmazása érdekében és a hatékony együttműködést elősegítő ajánlások és javaslatok megfogalmazását, melyek ismertetésével zárul a cikk.

(Autoref.)

Lásd még 123

Jogi szabályozás

81/2017

SAHAROV, Nikolaj Anatol'evič: Sistema obžatel'nogo žkemplára v Rossijskoj Federacii : razvitie i obnovlenie
In: Bibliotekovedenie. – (2016) 5., p. 493-497.

Res. angol nyelven

A kötelepéldány-rendszer az Orosz Föderációban: fejlesztés és megújítás

Elektronikus dokumentum; Jogszabály -könyvtárügyi; Kötelepéldány

2016 nyarán befejeződött az 1994. évi kötelepéldány-törvény felülvizsgálata, a módosításokról szóló törvényt Putyin elnök július elején írta alá. Az éles vitákat kiváltó módosításokat az Állami Duma több mint egy évig tárgyalta. Néhány évvel ezelőtt merült fel az az ötlet, hogy a kötelepéldányként szolgáltatandó dokumentumok jegyzékébe vegyék fel a nyomtatott dokumentumok elektronikus változatait. A javaslatot a szakmai minisztériumok támogatták, a javaslat logikusnak és megalapozottnak tűnt. Ugyanekkor a könyvtári közösségben nagy izgalmat okozott a hír, hogy a nyomtatott kiadványokról a kötelepéldány elektronikus másolatának előállítására a könyvtáraknak járó példányszámok jelentős csökkentésével jár. A nagy kiadók vezetői és az őket támogató Oroszországi Könyves Szövetség (*Rossijskij knižnyj soŭz*) kijelentette, hogy az elektronikus másolatok eljuttatása a könyvtárakba lényegesen csorbitja a jogtulajdonosok érdekeit és jelentős veszteséget okozhat a könyves szakmának. 2015. májusi benyújtásakor a törvénytervezet két újdonságot tartalmazott: a „nyomtatott kiadványok elektronikus változata” fogalmat és a kötelepéldányok számának csökkentését 16-ról 9-re. Ezután tört ki a vihar. Végül sikerült kompromisszumra jutni: a kormány letett a példányszámok csökkentéséről, új fogalom lett a „nyomtatott kiadvány példánya elektronikus

formában”. Az új fogalom maga után vonta több meglévő jogszabály módosítását és újak kidolgozását; például a kötelepéldány szolgáltatói nemcsak a nyomdák, hanem „a nyomdák is”. Az elektronikus változat eljuttatása információs-telekommunikációs hálózatokon keresztül történik, de megfelelő átadás-átvételi jegyzőkönyvvel a fizikai hordozón történő szolgáltatás is lehetséges. Hálózati továbbításkor az elektronikus példány hitelességét az előállító e- aláírása biztosítja.

A törvény két példány szolgáltatását írja elő: az Oroszországi Információs Távirati Ügynökségnek (ITAR TASS, amelynek része az Oroszországi Könyvkamara) és az Oroszországi Állami Könyvtárnak (RGB). Az elektronikus változatot az előállítónak az első nyomdai kiadástól számított 7 napon belül kell szolgáltatnia, beleértve az olvasói kérésre nyomtatott műveket (print on demand). A két „letéti” könyvtár köteles gondoskodni a példányok megőrzéséről, az ITAR TASS feladata továbbá az országos bibliográfiai mutató kiadása a nyomtatott kiadványok, hang- és videofelvételek mellett az nyomtatott kiadványok e-változatairól is.

Külön kell kezelni a disszertációkat, a kötelepéldány-törvény hatálya alá tartozó, nem publikált dokumentumokat érintő változásokat. Esetükben a „dokumentum előállítója” az az intézmény, amelyben a tudományos fokozat eléréséért a disszertációt megvédtek; bővült a tematika, az RGB-be valamennyi „tudományos szakterületről” kell példányt küldeni (korábban „tudományágból”) az orvostudomány és a gyógyszerészet kivételével.

Új pont érinti a kötelepéldány használatát: a nyomtatott kiadványok és a disszertációk e-formában lévő példányát a Polgári Törvénykönyvben foglaltak szerint kell használni; a könyvtáraknak ezeket a követelményeket szigorúan be kell tartaniuk, beleértve a Nemzeti Elektronikus Könyvtár építését is.

További újdonságok: az ITAR TASS feladata a nyomtatott kiadványok statisztikai nyilvántartásával bővült (a bibliográfiai mellett); a kötelepéldány-rendszerben új cél a „társadalom tájékoztatása a világon elért tudományos és műszaki eredményekről”, ami azt jelenti, hogy a könyvtáraknak több pénzt kell kapniuk a külföldi tudományos-műszaki irodalom beszerzésére és az adatbázisok elérhetőségének bővítésére; a törvényben új dokumentumtípust jelentenek a szabványosítási dokumentumok, össz-oroszországi műszaki-gazdasági és társadalmi osztályozási rendszerek, szabálygyűjtemények (összefoglalva szabványok).

A kötelepéldányról szóló törvény módosításai 2017. január 1-jén lépnek hatályba.

(Viszocsekné Péteri Éva)

Könyvtárosi hivatás

82/2017

EZOVA, Svetlana Andreevna: Étika bibliotečnogo obšeniâ
In: Vestnik BAE. – (2016) 2., p. 49-51.

A könyvtári kommunikáció etikája

Kommunikáció -használókkal; Kommunikáció -személyzetben belül; Könyvtáresetika

A könyvtári etika a szakmai etikák közé sorolható; egy ismert orosz szakember meghatározása szerint a könyvtári tevékenység során keletkező etikai kapcsolatok összessége, és ezek tudományos elméleti tükröződése. A könyvtári kapcsolatok fő összetevői az emberek viselkedése és viszonya, a könyvtári etika – ezek szabályozója, amely a szakmai kódexben rögzített erkölcsi normákkal hat a kapcsolatokra és az etikett (viselkedési szabályok) eszközeivel a viselkedésre. A szakirodalomban mind Oroszországban, mind más országokban a figyelem a szakmai etika normatívára, a könyvtári etikában, a netikettben (hálozati etikában) megjelenő nemzeti sajátosságokra összpontosul. Oroszországban a normatív alapokat több projekt rögzíti, mint a *Bibliográfus szakmai kódexe* (1992), a *Könyvtári terület kutatói kódexe* (2001), *Az orosz könyvtáros szakmai etikai kódexe* (1999), *Az iskolai könyvtáros etikai kódexe* (2007), *Az orosz könyvtáros etikai kódexe* (2011). Az IFLA előírásai szerint az etikai kódex a hatékony működés egyik alapidokumentuma, ezért Oroszországban is munkacsoportot hoztak létre a kódex új változatának kidolgozására; a munka során figyelembe vették az IFLA programját és 38 ország hasonló dokumentumait. Az új kódex ajánló jellegű, a preambulomot a könyvtári kapcsolattartás négy típusa (a társadalommal, a használókkal, a munkatársakkal és saját magukkal) követi. Az IFLA *Könyvtárosok és más információs dolgozók etikai kódexe* (2012) a könyvtári egyesületek számára modellként szolgál kódexeik felülvizsgálatához.

Előfordul, hogy a könyvtáros az olvasószolgálatban megsérti az etikai normákat (véleményét hangoztatja,

tanácsokat ad vagy nem ad stb.), a publikációkban gyakran fellelhető a plágium.

A kompetencia alapú megközelítésből kiindulva a figyelmet – mások mellett – a könyvtárosok etikai kompetenciáinak kialakítására kell fordítani. A Kelet-szibériai Állami Kulturális Intézetben hasznos tapasztalatokat szereztek ezen a téren. A könyvtárosok viselkedésében a különböző etikai normák és szabályok közötti kapcsolatok megértéséhez a derékszögű koordináta rendszert célszerű használni, amelynek x és y tengelyén egy-egy etikai elv betartása/be nem tartása szerepel. A hallgatók konkrét példákkal illusztrálják az egyes négyzetekben a könyvtáros viselkedését, ami az önkontroll fejlesztését segíti. Másik módszer: a levelező tagozatok hallgatói a gyakorlati foglalkozásokon esettanulmányokat dolgoznak ki, a 3–5 oldalas dolgozatokban etikai jellegű ellentmondásokat tartalmazó, problémás, szakmailag orientált, pragmatikus eseteket vizsgálnak; a megoldást az etikai kódex alapján kell megtalálniuk. Hatékony eszköz a hallgatók bevonása a jogalkotásba, azaz különböző típusú könyvtárak számára az olvasók viselkedési kódexének kidolgozására irányuló projektekre. Az etikai normák tipikus szakmai szituációkban való alkalmazását segíti az *Etikett játék*: indulásakor a vezető ismerteti az etikett történeti alapjait, szerepét a társadalom működésében és fajtáit ((királyi) udvari, diplomáciai, katonai, vallási, mindennapi). A hallgatók a korábban megkapott és tanulmányozott helyzeteket adják elő, mint az üdvözlés, bemutatás, gratuláció, tárgyalás telefonon és személyesen stb. A könyvtári kapcsolattartás az általános, a könyvtári közösségben is elfogadott etikai normákban valósul meg; a felső- és középfokú könyvtáros iskolákban célszerű összevonni a *Könyvtári kapcsolattartás és a Szakmai etika* tantárgyakat, és *A könyvtári kapcsolattartás etikája* címen tanítani. Ez a megoldás megszünteti a kettősséget, lehetővé teszi, hogy a tanulók felismerjék a szakmai etika szerepét a könyvtári kommunikációban.

(Viszocsekné Péteri Éva)

Oktatás és továbbképzés

83/2017

GUEVARA, Sophia: How to stage your library's webinar
In: Computers in libraries. – 36. (2016) 9., p. 19-22.

Hogyan rendezzünk könyvtárunkban webináriumot?

Szoftver; Távközlés; Továbbképzés

A webinárium voltaképpen a világhálón lebonyolított szeminárium: távközlésben vehetünk részt az írásztalnál, a résztvevőnek el sem kell utaznia. Ez a program megfelelő azoknak, akik szeretnének szakmailag fejlődni, de nem tudnak egy-egy rendezvényen megjelenni. A szerző azokat a tapasztalatait osztja meg cikkében, melyeket a Szakkönyvtárak Egyesülete (SLA) IT részlege vezetőjeként, illetve előtte még az Alapítványi Könyvtárak Konzorciuma (CFL) számára vezetett webináriumokat.

Erről az innovatív tanulási formáról már tavalyelőtt közölt cikket a Nonprofit Technology Network folyóiratában (https://issuu.com/ntenorg/docs/nten_change_march2015_final/24). Azóta eltelt néhány év.

A szerző a sikeres szervezés és lebonyolítás főbb tényezőit ismerteti Lépések a sikerhez címmel. Ezek a következők:

- 1) Válasszunk egy időszereű témát.
- 2) Hívjunk egy vagy két előadót, akinek a tudása érdekelheti a résztvevőket.

- 3) Készítsük fel őket úgy, ahogy magukat vagy intézményüket népszerűsítsék.
- 4) Kérjünk engedélyt a rendezvény rögzítésére, hogy utólag is felhasználhassuk a felvételt.
- 5) Maradjon idő a kérdésekre is.
- 6) Válasszunk megfelelő eszközöket, hiszen rengeteg ingyenes eszköz áll rendelkezésre (*GoogleSlides, FreeConferencePro, SlideShare, Google Forms, Google Hangouts on Air, GoToWebinar, YouTube*), melyeket a szerző részletesen ismertett.
- 7) Az időtartam meghatározása a legfontosabb: ne legyen 30–45 percnél hosszabb a rendezvény.
- 8) Az esemény előzetes népszerűsítése nélkül nem érdemes lebonyolítani. (Egy táblázatban azt is összefoglalja, hogyan növelhető a résztvevők száma.)

A szerző úgy véli, hogy egy jó hálózati rendezvény költséggel vagy ingyen is lebonyolítható. Érdemes az online eszközöket alkotó módon alkalmazni, és azokra is gondolni, akik alatta nem tudnak bekapcsolódni, de utólag szívesen megnéznék az eseményt a honlapunkon.

(Murányi Lajos)

Lásd még 105

Könyvtárak és tájékoztatási intézmények

Nemzeti könyvtárak

84/2017

FAGERLID, Cicilie – ANDERSON, Astrid: Open libraries? : a study of change, adaptation and legitimation in national and university libraries In: Scandinavian library quarterly. – 49. (2016) 4., p. 20-21.

Nyitott könyvtárak? Változás, alkalmazkodás és legitimáció a nemzeti és egyetemi könyvtárakban

Egyetemi könyvtár; Igény; Nemzeti könyvtár; Társadalmi követelmények

A Nyitott könyvtárak projekt azzal a céllal indult, hogy vizsgálat alá vegye a változásokat, és hogy kiderítsék: a jelenlegi norvég nemzeti és egyetemi

könyvtárakra hogyan tekintenek használóik, és az intézmények mivel igazolják saját fontosságukat. Négy – könyvtári területen is dolgozó – kutató működött együtt, két antropológus, egy filozófus, valamint egy kulturális szociológus. A projektet a Norvég Nemzeti Könyvtár és az Oslói Egyetemi Könyvtár finanszírozta.

A nyitottság a modern könyvtárak fejlesztések kulcszava, miközben a norvég könyvtárügyben a nyitottság és a hozzáférhetőség hagyományosan nagyon fontos értékek. Ideális esetben a szövegek digitalizálása nyitottá és hozzáférhetővé teszi a gyűjteményeket. Ahogy egyre több szöveg válik digitálisan elérhetővé, a könyvtárakban úgy kérdőjeleződnek meg és változnak át a fizikai találkozóhelyek, valamint a munkaállomások.

A közkönyvtárak mellett már a nemzeti és az egyetemi könyvtárak is egyre nagyobb hangsúlyt fektet-